

MEHNAT BOZORIGA OLIY TA'LIM MUASSASALARI TOMONIDAN BITIRUVCHILARNI TAYYORLASHNI TARTIBGA SOLISHNING NAZARIY ASOSLARI

dots. Saloxitdinov Sherzod Farxodovich
O'zbekiston Milliy universiteti Jizzax filiali
ORCID: 0009-0001-1072-7452
Sherzod.saloxitdinov@mail.ru

Annotatsiya. Mazkur maqolada mehnat bozoriga oliy ta'lim muassasalari tomonidan bitiruvchilarni tayyorlash jarayonini tartibga solishning institutsional asoslari tahlil qilinadi. Oliy ta'lim tizimi va mehnat bozori o'rtasidagi o'zaro aloqadorlikni ta'minlash, talabalarning kasbiy kompetensiyalarini shakllantirish hamda ularni ish bilan ta'minlashga yo'naltirilgan mexanizmlarni rivojlantirish masalalari yoritiladi. Maqolada ta'lim dasturlari va mehnat bozori talablarining uyg'unligi, davlat va xususiy sektorning hamkorlikda ishtiroki, hamda innovatsion yondashuvlarni tatbiq etish zarurati o'rganiladi.

Kalit so'zlar: mehnat bozori, oliy ta'lim muassasalari, institutsional asoslar, bitiruvchilarni tayyorlash, kasbiy kompetensiyalar, davlat-xususiy sheriklik, innovatsion yondashuv.

ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ РЕГУЛИРОВАНИЯ ПОДГОТОВКИ ВЫПУСКНИКОВ ВЫСШИМИ УЧЕБНЫМИ ЗАВЕДЕНИЯМИ ДЛЯ РЫНКА ТРУДА

доц. Салохитдинов Шерзод Фарходович
Джизакский филиал Национального университета Узбекистана

Аннотация. В данной статье анализируются институциональные основы регулирования процесса подготовки выпускников высшими учебными заведениями для рынка труда. Освещаются вопросы обеспечения взаимосвязи между системой высшего образования и рынком труда, разработки механизмов, направленных на формирование профессиональных компетенций студентов и содействие их трудоустройству. В статье рассматриваются вопросы согласованности образовательных программ с требованиями рынка труда, совместное участие государственного и частного секторов, а также необходимость внедрения инновационных подходов.

Ключевые слова: рынок труда, высшие учебные заведения, институциональные основы, подготовка выпускников, профессиональные компетенции, государственно-частное партнерство, инновационный подход.

THEORETICAL FOUNDATIONS FOR REGULATING THE PREPARATION OF GRADUATES BY HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS FOR THE LABOR MARKET

assoc. prof. Salokhitdinov Sherzod Farkhodovich
Jizzakh branch of National University of Uzbekistan

Abstract. This article analyzes the institutional foundations for regulating the process of preparing graduates for the labor market by higher education institutions. It highlights the issues of ensuring the interrelation between the higher education system and the labor market, developing mechanisms aimed at forming students' professional competencies, and facilitating their employment. The article examines the alignment of educational programs with labor market demands, the collaborative participation of the public and private sectors, and the necessity of applying innovative approaches.

Keywords: labor market, higher education institutions, institutional foundations, graduate preparation, professional competencies, public-private partnership, innovative approach.

Kirish.

Mehnat bozoriga oliy ta'lim muassasalari tomonidan bitiruvchilarni tayyorlashni tartibga solishning institutsional asoslari quyidagi qonunchilik hujjatlarida mustahkamlangan: O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019 yil 8 oktyabrdagi "O'zbekiston Respublikasi oliy ta'lim tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida", 2020 yil 6 noyabrdagi "O'zbekistonning yangi taraqqiyot davrida ta'lim-tarbiya va ilm-fan sohalarini rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida" gi farmonlari, 2020 yil 23 sentyabrdagi Ta'lim to'g'risidagi Qonuni, 2019 yil 11 iyuldagi PQ-4391-son «Oliy va o'rta maxsus ta'lim tizimiga boshqaruvning yangi tamoyillarini joriy etish chora-tadbirlari to'g'risida»gi qarori. SHuningdek, ta'lim sohasida davlat xususiy sherikchilikni qo'llab-quvvatlash borasidagi bir qator me'yoriy-huquqiy hujjatlar 2018 yil 20 oktyabrdagi PQ-3980-son "Davlat-xususiy sheriklikni rivojlantirishning huquqiy va institutsional bazasini yaratish bo'yicha birinchi navbatdagi chora-tadbirlar to'g'risida" qaror, O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2021 yil 11 avgustdagi "Davlat-xususiy sheriklik loyihalarini amalga oshirishni jadallashtirish va ularni moliyalashtirish tartibini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida", gi qarorlari ta'lim xizmatlari sifati va samaradorligini ta'minlash, davlat-xususiy sheriklik asosida tashkil qilingan ta'lim muassasalari faoliyatini namoyon etishning institutsional asoslari hisoblanadi.

Mazkur qonunchilik hujjalari mehnat bozorida kadrlarning o'z munosib o'rnini egallashlariga ham asos bo'lib, mehnat bozori talab va takliflarini o'rganish, bashoratlash va tahlil qilish asosida kadrlarni tayyorlash bo'yicha davlat buyurtmalarini shakllantirishga xizmta qiladi.

Xalqaro Mehnat Tashkilotining ma'lumotiga ko'ra, dunyo bo'yicha ish bilan band bo'lgan 430 millionga yaqin yoshlarning 55 millionga yaqini (13 foizi) kam ish xaqi to'lanadigan (kuniga 1.9 AQSH dollaridan kam) ish o'rinlarida ishlamoqda (ILO, 2021). Bunday holat esa esa zamonaviy mehnat bozori talab qiladigan har tomonlama raqobadbardosh kadrlar tayyorlash masalasini alohida kun tartibiga olib chiqadi.

Adabiyotlar sharhi.

"Hozirga kelib, ta'lim xizmatlari xalqaro bozorining hajmi 100 mlrd. AQSH dollarni tashkil etmoqda. «Inson kapitali» dunyo milliy boyligining 64 foizini tashkil etadi. Bu ko'rsatkich rivojlangan mamlakatlarda 70 foiz, o'rta daromadli mamlakatlarda 58 foiz, quyi daromadli mamlakatlarda 41 foizni tashkil etmoqda"³¹.

Bunday ko'rsatkichlar xalqaro miqyosda ham tan olinib, uning natijasi bevosita ".oliy ta'lim boshqaruv tizimidagi o'zgarishlar aksariyat holatlarda texnologiyalar, jamiyat hayotida yuz berayotgan jarayonlar, siyosiy kon'yuktura hamda "yumshoq kuch" ta'sirini kuchaytirish bilan bog'liq ekanligi qayd etilgan".

Oliy ta'lim sohasida bitiruvchilar raqobatbardoshlik darajasini oshirish ta'lim tizimi va mehnat bozori o'rtasidagi o'zaro asosiy ijtimoiy-iqtisodiy omil ekanligi bilan izohlanadi. Bu borada ilmiy tadqiqot olib borgan olimlardan Maksimovning (2005) fikricha "bitiruvchining raqobatbardoshligi - bu asosiy kompetensiyalar majmuini, muhim, qimmatli yo'nalishlarini namoyon etib, shaxsga jamiyatda muvaffaqiyatli faoliyat ko'rsatishiga imkoniyat yaratib beradigan, shaxsning umumiy, ajralmas sifatlari" dir.

Mahalliy olimlardan Jumaevning (2016) fikricha "Ta'lim sifati - bu hozirgi kunda mamlakatimiz oliy ta'lim tizimida eng ko'p bahs-munozaralarga duch kelayotgan va davlat hamda jamiyat tomonidan alohida e'tibor qaratilayotgan muammolardan biridir. Chunki, mutaxassislarni tayyorlash sifatining past yoki yuqoriligi doimo ish beruvchilar, talabalar, ularning ota-onalari - umuman olganda butun jamiyat a'zolarining diqqat markazida turadigan masala sanaladi. Shu bilan bir vaqtda, "ta'lim sifati" tushunchasining o'ziga yagona

³¹ <https://cyberleninka.ru/article/n/mirovoy-rynok-obrazovatelnyh-uslug-vysshey-shkoly;http://www.m-economy.ru/art.php?nArtId=3649>

yondashuvlarning shu paytlargacha ham shakllanib ulgurmaganligi bu masalaning ijtimoiy muhokamasini yanada murakkablashtiradi, unga bo'lgan turlicha yondashuvlar kelib chiqishiga sabab bo'ladi".

Oliy ta'lim muassasalarida xizmatlar sifatini tadqiq etgan olimlardan akademiklar Gulyamov, Abduraxmonov (2004) "Oliy ta'limdan kutiladigan xususiy manfaat bu bevosita ta'lim oluvchilar uchundir. Ta'limning iqtisodiy natijalari shakli turlicha, ya'ni natura va pul ko'rinishida, bevosita va bilvosita bo'lishi mumkin. Qoidaga ko'ra, inson qanchalik yuqori darajada ta'lim olsa, u shunchalik ko'p oylik maosh oladi (pul ko'rinishidagi samara), nufuzli ishga kirishda imkoniyati oshadi (pul ko'rinishida bo'lmagan samara), ilmiy-texnik taraqqiyot tufayli bo'layotgan o'zgarish va yangilanishlarga tezda moslashadi (bilvosita samara). Zero, barcha samaradorlik (manfaat) son bilan hisoblanmaydi. SHuning uchun ta'limning tahlilda qo'llaniladigan iqtisodiy samaradorligining asosiy shakli pul ko'rinishidagi samaradir xodim(mutaxassis)ning umumta'limiy va maxsus tayyorgarlik darajasining ortishi natijasida uning oylik maoshining ortishi"ni ta'kidlaydilar.

Muxtarovanning (2001) ta'biricha "Davlat siyosatining inson kapitaliga yo'naltirilganligining mamlakat iqtisodiyotida muhim ahamiyat kasb etishi yoritilgan. Inson kapitalini rivojlantirishga qaratilgan siyosat orqali mamlakat aholi hayoti turmush sifati va darajasi yaxshilanadi deb hisoblanadi.

Yuqorida keltirilgan fikrlarga qo'shilgan holda, oliy ta'lim xizmatlari sifatini baholash tizimi samaradorligini oshirishning uslubiy yondashuvlarini ishlab chiqish, tizimdagi sifat o'zgarishlarini baholash mezonlarini takomillashtirish, **ta'lim sifatini oshirish uchun kadrlar buyurtmachilari takliflarini e'tiborga olgan holda asoslash tadqiqotlar mavzuning dolzarbligini** belgilaydi.

Tadqiqot metodologiyasi.

Maqolada mehnat bozoriga oliy talim muassasalari bitiruvchilarini tayyorlashni tartibga solishning institutsional asoslari bo'yicha mantiqiy va taqqoslash tahlili, tadqiqotni o'rganishda tizimli va vaziyatli yondashuv, tahlil va sintez, kompleks baholash hamda sotsiologiya tadqiqot uslullaridan foydalanildi.

Tahlil va natijalar muhokamasi.

O'zbekiston Respublikasida mehnat bozoriga oliy ta'lim muassasalari tomonidan bitiruvchilarni tayyorlashda asosiy e'tibor oliy ta'lim tizimini modernizatsiya qilish, uni yangi bosqichga ko'tarishda kreativ fikrlaydigan raqobatbardosh yuqori malakali kadrlarni tayyorlashdir. Bu borada O'zbekiston Respublikasi Prezidenti ta'kidlanganidek, (Murojaatnoma, 2020) "Kadrlar malakasini xalqaro mehnat bozori talablariga moslashtirish maqsadida milliy malaka tizimi ishlab chiqiladi. Ushbu tizim 9 mingga yaqin kasblar bo'yicha kadrlar tayyorlash imkonini beradi. Oliy ma'lumot olaman, o'z ustimda ishlab, ilmi bo'laman, degan, yuragida o'ti bor, jo'shqin yoshlarimizning tahsil olishi uchun hamma qulayliklarni yaratishimiz shart. SHuning uchun maktab bitiruvchilarini oliy ta'lim bilan qamrab olish darajasini 2020 yilda kamida 25 foizga va kelgusida 50-60 foizga etkazamiz".

Olib borilgan tadqiqotlarga asoslanib, bitiruvchilar raqobatbardoshligining o'ziga xos xususiyatlari uchta yirik guruhga ajratiladi:

Birinchi guruh - kasbiy malakasi darajasi ular uchun raqatbardoshlik bazaviy asosi hisoblanadi, ta'lim dasturi darajasi va murakkabligini, tayyorgarlik sifati, bilimlarni o'zlashtirish va boshqa jihatlarni aks ettiradi. (Bunda diplomlar, sertifikatlar, o'qishning ta'lim shakli, mutaxassislik bo'yicha diplomlar asosiy natijalardir).

Ikkinchi guruh- Raqobatbardosh bitiruvchining salohiyati, kasbiy xususiyatlariga xos bo'lgan ambitsiyalarining namoyon bo'lishi, o'z imkoniyatlari darajasining bahosi va fazilatlarini.

Uchinchi guruh – Har bir bitiruvchining mehnat bozorida egallagan o'zni va marketing salohiyati, o'zi tomonidan karera rejalari, kelajakda ishga joylashish jarayonidagi qat'iyati o'ziga xos bo'lgan nuqtai nazari, yondashuvi.

Bu borada tadqiqot olib borgan Konoplyanskiy (2015) oliy ta'lim muassasasi bitiruvchisining raqobatbardoshligini shakllantirishga ta'sir etuvchi ichki va tashqi omillar mavjud deb hisoblaydi (1-jadval).

1-jadval

Oliy ta'lim muassasasi bitiruvchisining raqobatbardosh-ligini shakllantirishga ta'sir etuvchi ichki va tashqi omillar (Коноплянский, 2015)

Tashqi omillar:	Institutsional (ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, huquqiy, demografik, texnologik). Mehnat bozorida talab va taklif munosabatlari. Oliy ta'lim muassasalari bitiruvchilarini raqobatda ustunlik tomonlarini shakllantirishda real ishlab chiqarish bilan, ya'ni, davlat-xususiy sektor hamkorligi, ijtimoiy sherikchilik, strategik hamkorlik munosabatlari. Oliy ta'lim muassasasining mustaqilligi.
Ichki omillar:	Oliy ta'lim muassasasining innovatsion va investitsion faolligi. Oliy ta'lim muassasasining moslashuvchanlik darajasi. Oliy ta'lim muassasasining nufuzi (imidj) darajasi va raqobatbardoshligi. Oliy ta'lim muassasasining raqobatbardosh bitiruvchisini shakllantirishda aniq belgilab olingan pedagogik strategiyasining mavjudligi.

Shuningdek, bitiruvchi talaba raqobatbardoshlik darajasini talab darajasida shakllantirishi va rivojlantirishiga qaratilgan xatti-harakatlarida quyidagi ba'zi bir bevosita omillarni ham nazarda tutishi kerakki, bu ichki va tashqi omillar bilan birga har bir bitiruvchi talabaning o'ziga bog'liq bo'lgan xususiyatlarda ifodalanadi:

Birinchi omilga mehnat bozorida talabaning tadbirkorlik-strategik xatti-harakatlari ifodalanib, raqobat kurashida individual o'ziga xos ustunlik pozitsiyasiga olib chiqishga yo'naltirilgan istiqboldagi samarali xatti-harakatlari, kasbiy harakatchanlik, kasbiy faoliyatini o'zlashtirishga intilishning o'ziga xosligi, ishchanlik qobiliyati va imkoniyatlarini etarli darajada namoyish eta olish darajasi, etakchilik qobiliyatini o'stirib borishi va h.k.

Ikkinchi omilga esa talabaning ta'lim olishdagi joriy xatti-harakatlari e'tiborga olinib, o'zining birlamchi belgilab olingan strategik maqsadlariga erishishda oliy ta'lim o'quv dasturi talablari asosida jadal o'zlashtirib borishi, o'zining hayoti va tahsil olish jarayonida to'g'ri rejalashtirish tizimidan foydalanishi, tayyorgarlik jarayonida doimiy monitoring va h.k.

Oliy ta'lim mazmunini sifat jihatidan yangi bosqichga ko'tarish, ijtimoiy soha va iqtisodiyot tarmoqlarining barqaror rivojlanishiga munosib hissa qo'shadigan, mehnat bozorida o'z o'rnini topa oladigan yuqori malakali kadrlar tayyorlash tizimini yo'lga qo'yish ko'rsatilgan, bu borada OTMlarni bitirgan mutaxassislarining salmog'ini ko'rib o'tish lozim (2-jadval).

Mamlakatimizda keyingi bir necha yillarda OTMni bitirayotgan mutaxassislar soni muntazam o'sib borib, 2017 yilda bitiruvchilar soni 64,1 ming kishini, 2022 yilda esa 103,9 ming nafarni tashkil qilgan bo'lsa Jizzax viloyatida esa bu ko'rsatkich tahlil qilingan yillarda 1,6 % ga oshib borganligini ko'rish mumkin.

Keyingi bir necha yillarda respublikamizda yoshlarining oliy ma'lumot darajasini qo'lga kiritishlari uchun tanlov imkoniyatlari kengayib borayotganligini ko'rish mumkin. Mazkur jarayonda davlat OTMlari bilan birlagikda xorijiy, nodavlat va xususiy oliy ta'lim muassasalari sonining ham ortib borayotganligi bilan asoslash mumkin.

2-jadval

Hududlarda oliy ta'lim muassasalarini bitirgan mutaxassislar sonining o'zgarishi,
(ming kishi)

Hududlar	o'quv yillari						2017-2022 y.y. o'sish, %
	2017	2018	2019	2020	2021	2022	
Qoraqalpog'iston Respublikasi	3,9	4,3	4,5	4,3	5,5	6,5	1,7
viloyatlar:							
Andijon	4,0	4,2	4,8	4,3	4,6	6,4	1,6
Buxoro	3,4	3,4	3,5	3,8	4,8	6,2	1,8
Jizzax	2,3	2,7	2,9	2,9	3,9	3,6	1,6
Qashqadaryo	3,1	3,6	3,8	3,9	5,2	5,9	1,9
Navoiy	2,1	2,2	2,3	2,4	3,1	3,9	1,9
Namangan	2,7	2,9	3,0	3,2	4,1	5,5	2,0
Samarqand	6,0	6,4	6,9	6,8	7,2	8,5	1,4
Sirdaryo	1,0	1,0	1,0	1,0	1,6	2,2	2,2
Surxondaryo	1,7	1,9	2,0	2,1	3,3	3,6	2,1
Toshkent	1,8	1,7	2,7	2,8	4,1	3,7	2,1
Farg'ona	4,6	4,8	4,6	4,8	5,8	9,3	2,0
Xorazm	2,0	2,2	2,2	2,4	3,2	4,2	2,1
Toshkent sh.	25,5	26,1	26,1	26,1	27,5	34,4	1,3
Respublika bo'yicha	64,1	67,4	70,3	70,8	83,9	103,9	1,6

Manba; O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi ma'lumotlari asosida Muallif tomonidan tuzilgan.

O'zbekiston Respublikasida keyingi yillarda Oliy ta'limda o'qib bitirgan bitiruvchilarning soni oshib borayotganligini ko'rish mumkin, jumladan, bakalavriat ta'lim yo'nalishi va magistratura mutaxassisligini bitirganlar soni 2017 yilda 61,2 ming kishidan 2022 yilda 235,9 ming kishiga teng bo'lgan, yoki bu ko'rsatkich deyarli 4 barobarga ortgan. Bu ko'rsatkichdan bakalavriat ta'lim yo'nalishini tugatganlar 70,8 foizga, magistratura mutaxassisligi bitiruvchilari soni esa 2 barobarga oshgan.

Mazkur ko'rsatkichlar bo'yicha asosiy natijalar quyidagi 3-jadvalda keltiriladi.

3-jadval

Jizzax viloyatida oliy ta'lim muassasalari bitiruvchilarining ishga joylashish
salmog'ining o'zgarishi

Ko'rsatkichlar	O'quv yillari				
	2017	2018	2019	2020	2022
Oliy ta'limning bakalavriat bosqichini tugatganlar soni	2375	2913	4243	3635	4600
Bitiruvchilarning ishga joylashish darajasi, %	99,2	98,69	98,28	95,6	94,2
Oliy ta'limning magistratura mutaxassis-ligini tugatganlar soni	87	90	114	197	1083
Bitiruvchi magistrnlarning ishga joylashish darajasi, %	97,70	97,77	98,24	98,98	99,04

Manba; Jizzax viloyati Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar boshqarmasi ma'lumotlari asosida muallif tomonidan tuzilgan.

Jizzax viloyatida oliy ta'lim muassasalari bitiruvchilarining ishga joylashish salmog'ining o'zgarishini kuzatadigan bo'lsak, bitiruvchilarning ishga joylashishi darajasi Bitiruvchilarning ishga joylashish darajasi 94,2 % teng bo'lib, magistrnlarning ishga joylashish darajasi 98,9 % ni tashkil qilgan, demak xulosa qilish mumkinki, viloyatda oliy ta'lim muassasalari bitiruvchilarining ishga joylashish salmog'i mutanosib ravishda oshib borayotganligini ko'rish mumkin. Bu borada mehnat bozoriga kirib kelayotgan yoshlarning o'zgarishiga ham e'tibor qaratish lozim.

Xulosa va takliflar.

Yuqoridagilarni hisobga olgan holda quyidagilarni amalga oshirish lozim:

1. OTM bitiruvchilari raqobatbardoshligining o'ziga xos xususiyatlari: kasbiy malakasi darajasi ular uchun raqatbardoshlik bazaviy asosi hisoblanadi, ta'lim dasturi darajasi va murakkabligini, tayyorgarlik sifati, bilimlarni o'zlashtirish va boshqa jihatlarni aks ettiradi. (Bunda diplomlar, sertifikatlar, o'qishning ta'lim shakli, mutaxassislik bo'yicha diplomlar asosiy natijalardir). Raqobatbardosh bitiruvchining salohiyati, kasbiy xususiyatlariga xos bo'lgan ambitsiyalarining namoyon bo'lishi, o'z imkoniyatlari darajasining bahosi va fazilatlarini, har bir bitiruvchining mehnat bozorida egallagan o'rni va marketing salohiyati, o'zi tomonidan karera rejaları, kelajakda ishga joylashish jarayonidagi qat'iyati o'ziga xos bo'lgan nuqtai nazarini, yondashuvi asoslangan.

2. Zamonaviy mehnat bozorida bitiruvchilar raqobatbardoshligini oshirishni tartibga solish, ularda kasbiy ko'nikmalarni shakllantirish, har bir hududning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishi, darajasidan kelib chiqqan holda, oliy ta'limni tizimli isloh qilishning ustuvor yo'nalishlari va iqtisodiyot tarmoqlari ehtiyojlaridan kelib chiqqan holda, fan, ta'lim va ishlab chiqarishning mustahkam integratsiyasini ta'minlash asosida ta'lim sifatini yaxshilash, raqobatbardosh mutaxassislar tayyorlash, ilmiy va innovatsion faoliyatni samarali tashkil etish yo'nalishlari takomillashtirilgan.

3. O'zbekistonda ta'lim tizimini boshqarishni modernizatsiyalash, boshqaruv modellarini takomillashtirish, mexanizmlar, usul va vositalarni jalb etish bilan birga moliyaviy-iqtisodiy kompetensiyalarga alohida e'tibor, rahbar xodimlarning kasbiy layoqatiga qo'yiladigan standart va talablarni ishlab chiqish, ularni tayyorlash, qayta tayyorlash va malakasini oshirish tizimini tubdan isloh qilish, ushbu standartlarda kasbiy (tashkiliy-boshqaruv), kommunikativ, axborot kommunikatsiya texnologiyalari va media savodxonlik, o'z-o'zini rivojlantirish, o'z ustida ishlash, mas'uliyat va moslashuvchanlik, inklyuziv ta'limni olib borishdagi asosiy samaradorlik ko'rsatkichlari takomillashtirildi. Tadqiqotlarga asoslanib oliy ta'lim tizimida xizmat ko'rsatish sifatini oshirishning moliya-iqtisod mexanizmlari samaradorligini ta'minlashga ta'sir ko'rsatuvchi ichki va tashqi omillar guruhlanib oliy ta'lim muassasalarining moliyaviy barqarorligini ta'minlash, moddiy-texnika bazasini mustahkamlash uchun moliyaviy resurslardan samarali foydalanish bo'yicha muallifning ilmiy asoslangan tavsiyalari ilgari surilgan.

Adabiyotlar/Литература/Reference:

ILO (2020) *Global employment Trends for Youth 2020: Technology and the future of jobs* International Labour Office –Geneva: ILO.

Jumaev Z.T. (2016) *Oliy ta'lim muassasalari bitiruvchilarining sifatiga ta'sir etuvchi omillar.* Journal of "Irrigation and melioration" №4(6). 73 B.

Murojaatnoma, (2020) *O'zbekiston Respublikasi Prezidenti SH.M. Mirziyoevning Oliy Majlisga Murojaatnomasi.* – Toshkent, "Xalq so'zi" gazetasi, 2020 yil 25 yanvar. Manba: www.press-servise.uz.

Гулямова С.С., Абдурахмонова К.Х. (2004) *Образование в системе человеческого развития: мировая практика и опыт Узбекистана // Под ред. акад. Гулямова С.С., акад. Абдурахмонова К.Х. – Ташкент.– 34-35 с.*

Коноплянский Д.А. (2015) Формирование конкурентоспособности выпускника ВУЗа в процессе обучения: роль государственно-частного партнерства. Вестник КемГУКИ 33/2015.-179 с.

Максимова Е.В. (2005) Развитие конкурентоспособности студента в образовательном процессе университета: автореф.дис. канд.пед.наук. Оренбург, 14-16 с.

Мухтарова К.С. (2001) Распределение доходов и бедность в переходной экономике. – Алматы, – 223 с. Иқтисодиёт ва инновацион технологиялар” илмий электрон журнали. № 2, март-апрель, 2018.

<https://cyberleninka.ru/article/n/mirovoy-rynok-obrazovatelnyh-uslug-vysshey-shkoly>;<http://www.m-economy.ru/art.php?nArtId=3649>